

Edgara Zalāna runa 1. Kuldīgas novada skolotāju konferencē

Reģionālā attīstība ir zināmi virzīts politisks atbalsta process reģioniem, kuros pēc kāda laika notiek reģionu attīstība. Reģionu attīstība ir pašattīstības process, kad nekāda iejaukšanās no malas nav vajadzīga. Līdzīgi kā ģimenē – no sākuma bērnus atbalstām un skolojam, un pēc tam vairs nē. Tad, ko esam iedevuši, ar to viņi arī strādā. Līdzīgi ir ar reģioniem. Latvija Eiropas izpratnē ir reģions. Visām atbalsta politikām, kas ir reģionālās attīstības politikas, ir jāstrādā tā, lai jebkurš reģions, kas ir iedzenošs, tātad kaut kādā veidā skrienošs pakalpiem tiem reģioniem, kas attīstās, lai tāds reģions nonāk uz pašattīstības ceļa.

Visas lietas ir sakārtojamas trīs blokos. Jebkurai teritorijai, vai tā ir maza, liela, iedzenoša vai priekšskrejoša attīstībā, ir trīs lietas, kas nosaka, kādā veidā attīstība notiek, vai attiecīgi nenotiek:

1. Administratīvā kapacitāte jeb vadības rīcībaspēja,
2. Visu veidu infrastruktūra, ne tikai ceļu un dzelzceļu, bet arī izglītības un kultūras iestādes un citas, kam uz ilgtspējīgu attīstību bieži vien ir lielāks efekts nekā ceļiem un dzelzceļiem,
3. Cilvēkresursu pieejamība.

Katru atsevišķu sektoru mums ir iespējams caur šo trīs bloku prizmu redzēt, izvērtēt mūsu iespējas, vai neiegūtās iespējas. Tiem reģioniem, kas Eiropā attīstās veiksmīgi, ir izdevies sabalansēt starp ļoti labu vadības rīcībaspēju, starp cilvēkresursiem, viņu kvalitāti un pieejamību, un arī starp infrastruktūru, kas atrodas konkrētajā teritorijā. Ja ir būtiski robi kādā no šiem, reģions nebūs veiksmīgs tik ilgi, kamēr šie robi nebūs aizpildīti.

Attiecībā uz izglītību un pašvaldību lomu, ir tieši tāpat. Katrai pašvaldībai, ja viņa grib būt veiksmīga, un katrai izglītības grupai, kas atrodas pašvaldībā, ir trīs izšķiroši faktori - gan infrastruktūra, gan tas kā šis sektors tiek vadīts, gan arī tas kādi resursi ir pieejami.

Kaut arī man kā pašvaldības vadītājam ir nācies redzēt, ka nenotiek viss tā kā plānots attiecībā uz infrastruktūru, izrādās, ja mēs skatāmies skaitļus, tad tieši infrastruktūrā ir izdarīts visvairāk. Kuldīgas novads ir saņēmis 2,8 miljonus no novadu izveides finansējuma. 200 tūkstošus latu katra pašvaldība saņēma par apvienošanu. No 2,8 miljoniem latu, 1,27 miljoni ir aizgājuši tieši izglītības un ar to saistīto projektu infrastruktūrā. Tas liecina, ka praktiski pusi no visas tās naudas vietējie politiķi ir ieguldījuši izglītības infrastruktūrā. Protams, varētu būt vairāk, bet tas parāda procentuālo samēru, cik pašvaldība lielu lomu tam velta. Ja paanalizējam visas valsts naudu, tad tā proporcija ir līdzīga, jo visās pašvaldībās no 30 – 50 % šīs naudas ir ieguldītas izglītībā. Jā, protams, ir arī Bauskas novada Brunavas pagasts, kur par šo naudu būvēta pirts pagastmājā. Ir arī politiķi, kuri rīkojas šādi, bet vairākums pašvaldību ir investējušas izglītības infrastruktūras attīstībā.

Reforma ir beigusies par spīti pietiekami lielam protestam. Administrācijas rīcībaspēja ir būtiski uzlabojusies. Es esmu bijis vairākās vietās Kuldīgas novadā. Esmu runājis ar pārvalžu vadītājiem, kas tā arī saka: „Ja nebūtu bijis novads, tad mēs būtu vienkārši skolu aizslēguši”. Tas nozīmē, ka lielākā novadā ir šīs manevru iespējas, ir iespējas izdarīt to, ko normālos apstākļos vienkārši nevarētu. Protams, visu saglabāt nevar. Kūtrums un nevēlēšanās veikt reformas ir novedusi mūs pie tiem risinājumiem, ka naudas samazināšana ir neizbēgama, alternatīvas – nav. Iziet no situācijas var tikai vienā veidā – izanalizēt savas kļūdas un tās vairs neatkārtot.

Es nedomāju, ka kāds Latvijā spēj atbildēt uz jautājumu, kāpēc cilvēki, kas šeit ir ar augstāko izglītību, citās valstīs ir gatavi strādāt par apkopējiem. Visvienkāršākais izskaidrojums - vairāk naudas. Kādu laiku jau var tā dzīvot, bet jautājums ir, cik ilgi. Ļoti īpatnēji, jo pirmais emigrēšanas vilnis bija, kad mēs iestājāmies Eiropas Savienībā, kad viss palika labāk, un tagad ir otrs vilnis, kad viss paliek sliktāk. Zāļu pret iedzīvotāju emigrēšanu nav. Zāles varētu būt, bet acīmredzot mēs tās kopīgi neesam radījuši. Īstenībā vienīgās zāles ir patriotisms.

Patriotisms ir tas, ko rada ģimene un skola. Pēdējos divdesmit gados esam pieļāvuši daudzas kļūdas politiskajā un sadzīvīkajā vidē. Patriotisms ir vienīgais, kas kādreiz, kad mēs savu materiālo stāvokli būsīm nostabilizējuši, var atvest mūs atpakaļ. Tā nav Latvijas izdomāta situācija. Tāda situācija bija arī Īrijā, uz kuru agrāk brauca latvieši, tagad brauc uz Angliju, jo tur ir labāk. No Īrijas kā nabadzīgas

valsts savulaik aizbrauca milzīgi daudz iedzīvotāju, pēc tam daļa, kas bija bagātāki, gudrāki un, kas gribēja savā valstī kaut ko darīt, vienkārši atgriezās atpakaļ un radīja to Īriju, kas jau kļūst par otro mājvietu latviešiem.

Kvalitatīva izglītība, izcila zinātne, masveida jaunrade ir tas, kas ir ierakstīts Latvijas ilgtspējīgas attīstības izglītības stratēģijas sadaļā pie kā strādā konkrēti mana ministrija kopā ar citām ministrijām. Taču viss tas nav iespējams, ja nav cilvēku, kam tas ir vajadzīgs. Ja mēs, nodokļu maksātāji, 50 – 70 % faktiski ieguldām cilvēkos, kuri no šejienes aizbrauc, tad kādu pievienoto vērtību mēs varam sagaidīt šeit?

Tajās stratēģijās pie kā mēs strādājam, par mūsu kopējo nodokļu maksātāju naudu, vai tā būtu pašvaldība, reģions, vai valsts ir jārada iespējas, garantijas dot nevar, bet iespējas ir jānodrošina. Diemžēl iespēju radīšana un nodrošināšana valstij kopumā ir beigusies ar diezgan lielu un kūtru ierēdniecību. Krīzes apmērus neizprotoša un atbilstošus risinājumus neradoša politika ir tas, ko esam paveikuši. Mūsu zelta atslēdziņa, ja mēs vispār varam iziet no krīzes vienā laikā ar citiem, nevis ar divu, trīs gadu novēlošanos, ir atgriezties pie analīzes visām šīm trim lietām, ko es teicu. Un atgriezties nevis no valsts viedokļa, bet tieši no konkrēto pašvaldību viedokļa.

Es runāju par reģionalizāciju un decentralizāciju ne tikai tāpēc, ka es esmu no reģiona. Tas ir tāpēc, ka valstī ir tāpat kā ģimenē. Ir brīdis, kad dod, un ir brīdis, kad vairs nedod. Un jāiet ir uz priekšu pašiem. Valsts, divdesmit gadu laikā kopš mums ir neatkarīga valsts, nav atdevusi pašvaldībām ne to atbildības samēru, kas ir vajadzīgs, ne tos līdzekļus, kas ir vajadzīgi, ne arī beigās ir radies tas rezultāts, kas ir vajadzīgs. Pašvaldības no vienas puses ir tas pēdējais cietoksnis. Pašvaldības ir tās aiz kurām iedzīvotājiem vairs nav kur iet. Tad, kad viss citur ir beidzies, tad iet uz pašvaldībām un tur tie jautājumi ir jāatrisina. Pašvaldībām neinteresē sektori – izglītības, kultūras, veselības - ir konkrēta problēma, kas ir jāatrisina konkrētā veidā. Kad sākam skatīties uz finanšu resursiem, kas ir pašvaldībām, tad rodas jautājums, par kādiem līdzekļiem pašvaldības to var izdarīt. Ir pilnīgi citādā veidā jāvirzās uz nodokļu iekasēšanu. Nodokļu reformas, par kurām šobrīd ļoti patīk runāt žurnālistiem, nav nekādas reformas. Tās ir izmisīgs finanšu ministra un premjera mēģinājums sabalansēt budžeta situāciju, lai Latvija nenobrūk no fiskālā viedokļa, tur nav reformas. Vienīgā iespēja šobrīd ir iegūt atelpas laiku, un šajā laikā izplānot, kādā veidā nodokļi pakāpeniski pieaug tajā teritorijās, kur tie tiek ģenerēti, tas ir pašvaldību teritorijas, kuras jau savukārt tos novirzīs izglītībai un visiem pārējiem sektoriem, kam tas būs vajadzīgs. Cita ceļa nav.

Decentralizācija un reģionalizācija būs nākamā gada tēma. Varu teikt godīgi, ka lielākajai daļai ministru reģionalizācija nav tēma, tēma ir tikai konkrēti sektori. Grūtākais būs šis politiskais pārļauziens. Sāksim mēs ar vienas pieturas aģentūras sistēmas izveidi. Tas būs tas, kas iedzīvotājiem parādīs, kādā veidā valsts un pašvaldības pakalpojumu saņemam vienā vietā. Pašvaldības ir tie partneri, kuri ir mūsu kā valdības partneri, ja mēs viņus uztveram kā partnerus, nevis kā kādu laiku audzināmus bērnus vai skolēnus. Šī partnerība ir arī tā, kas, patiesībā, veiksmi var dot tikai tad, ja jūs esat kopā ar pašvaldībām. Jums ir daudz problēmu, pašvaldībai ir tikpat problēmu. Jūs esat tas sektors, kuram visvairāk vajag naudas daļu pašvaldības budžetā. Ir pašvaldības, kur budžets nomazināts par 30 %, valstī nemaz tāda samazinājuma vēl nav uz kopējo valsts budžetu. Un tas, protams, atspoguļojas konkrētajā sektorā.

Mans novēlējums - strādājiet kopā ar pašvaldību, jo cita ceļa nav. Izņemot izglītību, redziet arī patriotisma jautājumus, redziet to, kā iedvest, kā iedvesmot, kā dot motivāciju kādam vispār būt tur, kur jūs esat un strādājat. Brīžiem ir grūti sevi pārvarēt un iziet no slikto lietu apspriešanas, bet es novēlu sevi pārvarēt un saprast, ka pašvaldība ir partneris, kas izglītības sektoru un cilvēkus, kas tajā strādā, vai nu izvilks, vai ļaus tiem mierīgi nīkuļot. No tā beigās būs atkarīgs, vai šis novads, vai šis reģions būs veiksmīgs, vai nebūs veiksmīgs.

Man valdībā arī ir sevi ļoti grūti pārvarēt un strādāt kopā ar tiem cilvēkiem, ar ko bieži vien nav kopēja viedokļa. Ir jāspēj piebremzēt savas ambīcijas un nolikt malā aizvainojumu, un beigās tas arī strādā. Veiksmi jums darbā!